

Geen Grens

Aan: Leden van de Gemeenteraad Heerlen

Onderwerp: grensoverschrijdende beleid MHAL c.q. Regiodeal Parkstad Limburg

Maastricht, 13 augustus 2019.

Zeer geachte dames/heren, leden van de Raad,

In onze grenseffectrapportage gemeentelijke coalitieakkoorden 2018¹ hebben wij Heerlen destijds een positief oordeel gegeven. Ondertussen is het provinciaal collegeprogramma gepresenteerd. Tijdens een conferentie op 19 juni jl. kwamen de steden Maastricht, Sittard-Geleen, Heerlen, Luik, Genk, Hasselt en Aken samen om vervolgstappen te concretiseren. In de Limburger stelde Burgemeester Emile Roemer *'dat de Euregio meer bekendheid mag genieten. Als je de omtrek van de Randstad zou positioneren op Zuid-Limburg, België en Duitsland dan wonen hier gewoon 6 miljoen mensen, waarvan 4,5 miljoen mensen werken. Er zijn veel universiteiten en innovatieve industrie. Dit is wel het gebied waar het de komende jaren echt gaat gebeuren'*². De Stichting Geen Grens acht dit een goede en belangwekkende inschatting van de huidige situatie.

Tijdens het ochtendprogramma van MHAL-conferentie 19 juni jl. vonden werksessies plaats over de eerdergenoemde thema's. Inzet was om concrete resultaten te behalen en afspraken te maken over uitvoering van (deel)projecten (bijlage 1). In de zgn. Regiodeal Parkstad Limburg (19.07.2019) zijn een aantal afspraken gemaakt (bijlage 1). In deze brief geven wij onze opinie - in de vorm van aanbevelingen/suggesties - over het door de Gemeente Heerlen c.q. Parkstad te voeren grensoverschrijdend beleid.

Allereerst onze opvatting over de euregionale strategie. Parkstad maakt deel uit van de EGTS Euregio Maas-Rijn. In tegenstelling tot Sittard-Geleen en Maastricht is Heerlen geen bestuurslid van deze Euregio. Heerlen maakt wel deel uit van de MHAL-stedenband. Parkstad (incl. Vaals) heeft een eigen grensoverschrijdend samenwerkingsverband, te weten: Charlemagne Grensregio. Hoe verhoudt dit samenwerkingsverband zich tot de Euregio Maas Rijn? Naar onze opvatting is het van strategisch belang dat de provincie een (nog) sterkere regierol op zich neemt dan tot nu toe. De provincie dus als grensregisseur, die de eensgezinde samenwerking tussen het georganiseerde bedrijfsleven, de gemeenten, de onderwijs- en de cultuursector (incl. burgerkracht) ondersteunt en coördineert. Alvorens samen te werken met onze burens is het van belang om eerst onze eigen Limburgse strategie ('voice') te formuleren. Het gaat dan om de strategische vraag: wat doen we bilateraal dan wel multilateraal. Gezien de complexiteit ligt het in Parkstad voor de hand om een aantal projecten bilateraal d.w.z. Nederland-Duitsland uit te voeren. Daar waar een trinationale aanpak te ingewikkeld is, moet er gekozen worden voor meer haalbare bilaterale ideeën.

¹ Aan te vragen bij www.geengrens.eu e-mail: g.essers@planet.nl

² www.1limburg.nl/burgemeester-maastricht-luidt-noodklok-om-euregio

De grens van Parkstad met België (Ostbelgien) en Duitsland is een taalgrens. Wie in Parkstad woont en geen Duits spreekt, is op steenworp afstand analfabeet en heeft geen kansen op de Duitstalige arbeidsmarkt. Het gaat overigens niet alleen om de kansen op de Duitse arbeidsmarkt. Kennis van Duitse taal is ook van belang om Duitse klanten te bedienen. Het gaat evenwel niet alleen om 'einen gemeinsamen Wirtschaftsraum'. Kennis van buurtalen draagt bij aan sociaal-culturele cohesie. Het gaat ook en vooral om een sociaal-culturele ruimte waar burgers als gevolg van de verschillen in taal- en sociale stelsels zonder problemen toch kunnen wonen, werken, studeren en recreëren.

Onze suggestie/aanbevelingen

Deze aanbevelingen/suggesties worden gedaan op grond van de in de bijlage gedane MHAL resp. Regiodeal Parkstad Limburg voorstellen inzake grensoverschrijdende samenwerking (zie bijlage).

Mobiliteit:

Om zorgeloos en grenzeloos te kunnen reizen in de euregio zijn er goede OV-verbindingen gewenst. Maar dit blijkt ingewikkeld. De drielandentrein Maastricht Luik stagneert, de NMBS wil haar aanbod Luik-Maastricht verdubbelen, de goederenspoorbrug over de Maas is een mislukking, de tram Hasselt-Maastricht heeft vertraging en haalt eindpunt Maastricht CS niet. Heerlen bepleit in haar Zomernota 2019 samen met Amsterdam, Utrecht en Eindhoven voor een intercityverbinding met Aken. Waarom ook niet voor een intercityverbinding vanuit Eindhoven via Maastricht met Luik. Is er sprake van een 'Alleingang' van Heerlen? Wat Heerlen lukt, lukt Maastricht niet. Een snelle en frequente verbinding met Luik.

In de Regiodeal Parkstad Limburg wordt gekozen voor *'het ontwikkelen en realiseren van een e-bike sharing system voor de regio Parkstad Limburg, waarbij een eerste aanzet en inventarisatie is gedaan vanuit twee Interreg projecten. Daarbij zal als logische volgende stap worden aangesloten bij het Akense e-bike sharing system'*³. Als MAHL-beleidsvoornemen wordt het euregionale Pilot Mobility as a Service (MaaS) genoemd. Interregprojecten moeten concreet en haalbaar zijn. Vaak worden grensoverschrijdende subsidies als business gezien. Na afloop van het project trekt men zich weer terug achter de grens.

Stichting Geen Grens pleit voor deltaplan⁴ grensoverschrijdend openbaar vervoer. Maastricht én Sittard moeten via het nieuwe station Heerlen met Aken verbonden worden. Snel en frequent. Stichting Geen Grens bepleit ook een promotiecampagne voor het reeds bestaande eurenticket. Wij pleiten er voor om de territoriale werkingssfeer van het NRW SchönerTagTicket uit te breiden met Limburg. Deze tickets zijn én van praktische én van symbolische waarde. Zij versterken de euregionale mindset bij burgers.

Duurzaamheid:

Een MHAL-idee is *'Kennisdeling, netwerkopbouw en de ambitie om te komen tot een euregionale energiestrategie, met koppeling naar armoede & werkgelegenheid'*. Stichting Geen Grens heeft geen bezwaar tegen kennisdeling, netwerkopbouw enz. Men moet dan denken aan best practice bijeenkomsten⁵. De MHAL-beleidsinzet euregionale energiestrategie lijkt ons erg ambitieus. Wellicht is het efficiënter om te kiezen voor een meervoudige bilaterale aanpak⁶. Het is voor ons de vraag of armoede en werkgelegenheid perse gekoppeld moeten worden aan duurzaamheid enz. Opvallend is

³ De argumentatie om dit project na twee interregprojecten te continueren ontbreekt!

⁴ Dat geldt ook voor een snelle en frequente verbinding tussen Heerlen resp. Sittard Geleen via Maastricht naar Luik. Ook dient er een (tram)rail verbinding te komen vanuit Hasselt-Genk naar Maastricht resp. Sittard-Geleen v.v.

⁵ <https://maastricht.groenlinks.nl/nieuws/9-maart-euregionale-energieconferentie-en-uitreiking-groen-lintje-door-pepijn-baneke>

⁶ www.euregio.org/action/news/item/184/100.000+--steden-euregio-rijn-waal-werken-samen-aan-duurzaamheid/

dat Heerlen wel en Maastricht niet mee doet aan het actieonderzoeksproject, dat achtergestelde stedelijke gebieden in de euregio nieuwe impulsen wil geven⁷.

Cultuur:

Een MHAL idee/voorstel is het om *'een effectieve euregionale gezamenlijke uit-agenda te realiseren' en 'het verbinden van kunstvakonderwijs met het euregionale cultuurveld'*. In de Parkstad Limburg Deal wordt cultuur niet expliciet genoemd. Er wordt gesproken over *'versterking van de euregionale identificatie van burgers en bedrijven via het organiseren/ondersteunen van grensoverschrijdende sensibiliseringsacties, uitwisselingsacties en manifestaties'*.

Wij roepen graag de 'Charlzz Euregio kalender' in herinnering, een particulier initiatief dat indertijd helaas vanwege het ontbreken van financiële ondersteuning door de overheid een zachte dood is gestorven. De expertise en kennis vanuit dit project kunnen wellicht alsnog benut worden. Een eerste stap lijkt ons overigens een euregionale cultuuragenda in de (eu)regionale media!

De MHAL-voorstellen op het terrein cultuur zijn zeer marginaal. Wij doen een aantal voorstellen ter versterking van de euregionale mindset:

- Subsidieer samen euregionale projecten, zoals bijv. jeugdorkest Amikejo⁸, l'Europe et l'Orgue, Borderless Euregio Slam⁹, het vrouwelijke kunstenaarsproject¹⁰ etc.
- Stimuleer als MHAL-steden via de stadsbibliotheken c.q. het onderwijs de euregionale literatuurcluster: De Euregio leest, de Euregio Literatuurprijs voor Scholieren, nxt-txt: Award voor jonge schrijvers uit de Euregio Maas-Rijn¹¹.
- Een ander idee is een jaarlijkse Charlemagne lezing in Sittard-Geleen, Heerlen of Maastricht in het kader van de jaarlijkse uitreiking van 'Karlspreis' in Aken. Betrokkenheid van (historische) verenigingen en/of andere maatschappelijke organisaties is daarbij gewenst.
- De gemeenschappelijke geschiedenis en toekomst verbindt ons. Het aan de grensovergang Locht gelegen Zollmuseum¹² zou in het Gemeentehuis in Vaals ondergebracht moeten worden¹³.

Wij vinden dat Grensregio Charlemagne, het grensoverschrijdend samenwerkingsverband tussen gemeenten en regionale overheden gelegen rond het drielandenpunt van Nederland, zich sterker moet richten op projecten voor burgers¹⁴. Project moeten meer Bürgernah zijn. Euregio: Wo Vielfalt verbindet! Stichting Geen Grens vindt dat ambtenaren en bestuurders veel meer naar de burgers en hun organisaties toe moeten gaan met de vraag welke ideeën zij hebben over grensoverschrijdend samenwerken. De zgn. Grenshoppers doen dit¹⁵. Het gaat om het organiseren van Euregionale burgerkracht.

Euregionale mindset:

Een MHAL idee/voorstel is het om *'Ontwikkelen van een roadmap voor het project YouRegion door bijvoorbeeld euregionale welkomst-evenementen (12x per jaar), het leggen van actieve verbindingen met de campus-communities in de Euregio, cultural-awareness trainingen en taalcursussen voor*

⁷ www.genk.be/genk-zet-in-op-neighbourhood-power; www.n-powerinterreg.eu

⁸ www.ljso.nl

⁹ www.borderlinesslam.eu

¹⁰ www.dreieck-ev.de/nl/content/über-

¹¹ www.euregio-lit.eu/nl/

¹² www.zollmuseum-friedrichs.de/ zal waarschijnlijk opgeheven worden. De collectie zou overgebracht kunnen worden naar www.vaals.nl/von-clermonthuis

¹³ Er wordt (te) veel subsidie besteed aan digitale producten? www.interregemr.eu/projecten/terra-mosana

¹⁴ <http://www.charlemagne-grensregio.eu/closing-event-euregio-en-route/> Het project Dear Hunter is nogal exclusief.

¹⁵ <https://grenzhoppers.eu/news/grenzhoppers-gaan-de-boer-op/>

grenswerkers en hun werkomgeving. In de Parkstad deal spreekt men over *'versterking van de euregionale identificatie van burgers en bedrijven via het organiseren/ondersteunen van grensoverschrijdende sensibiliseringsacties, uitwisselingsacties en manifestaties'*

Naar de opvatting van Stichting Geen Grens moet het project 'YouRegion' naast het verwelkomen van hoogopgeleide burgers van buiten ook de interne samenhang in de Euregio bevorderen. Stichting Geen Grens stelt voor om een project 'Our Euregio' te ontwikkelen dat erop gericht is om jonge mensen uit de Euregio, scholieren bijvoorbeeld, pedagogisch bewust te maken van de rijke sociale-culturele en educatieve verscheidenheid van de regio. Een euregio met kansen op de arbeidsmarkt en huwelijksmarkt. Onduidelijk is wat bedoeld wordt met *'taalcursussen voor grenswerkers en hun werkomgeving'*? In de Parkstad deal wordt voorgesteld om het *'tijdens de Scholierenconferentie in Heerlen aangekondigd project Euregionale Samenwerking van het Bernardinuscollege uit te breiden'*. Uitbreiding met alle Parkstadscholen (plus Gulpen en Sittard-Geleen) is zeer gewenst. Er moet gewaakt worden om dit te complex te maken. Organiseer tweetalige bijeenkomsten met jongeren met een vergelijkbare achtergrond. Van belang is het organiseren van een Nederlands-Duitse leraren of onderwijsdag analoog aan de ANV onderwijsdag beide Limburg.

Van het grootste belang is kennis van de buurtalen. Wie geen Duits spreekt heeft geen kans op de Duitse arbeidsmarkt en kan geen diensten verlenen aan Duitse klanten of afnemers. Er bestaat de laatste jaren veel aandacht voor buurtalen in de Euregio, zoals blijkt uit talrijke initiatieven aan beide kanten van de grens. Voor zover ons bekend bestaat er geen overzicht over de stand van zaken buurtaalonderwijs. Zuid Limburgse onderwijs (incl. vooral MBO en HBO). Een dergelijk overzicht is wenselijk omdat we dan kunnen leren van ervaringen en opdat we kunnen aansluiten bij succesvolle initiatieven. Steeds meer wordt er gepleit om Duits en/of Frans een meer verplichtend karakter te geven¹⁶. Verplicht Duits en Frans is overigens niet alleen goed voor-Europa doch ook en vooral voor de Euregio.

Kennis van elkaars buurtalen bij de betrokken vertegenwoordigers van de euregionale overheden, lijkt ons overigens ook een voorwaarde voor een optimale samenwerking. Een contactgroep Nederlands-Duitse ambtenaren lijkt ons nuttig. De gemeente zou zich kunnen laten inspireren door de succesvolle samenwerking van de Grenzhoppers van de Euregio Rijn-Waal¹⁷ en door andere best practices zoals het project 'Kenn deine Nachbarn - ken je bureu' van de "MONT"-steden Münster, Osnabrück en Netwerkstad Twente.¹⁸

Er is grote behoefte een euregionale 'Bildung' (buurtalen, grensoverschrijdend stages, schooluitwisselingen). Uitwisselen van scholen/leraren (internationalisering met de fiets of met het euregoticket), absolute prioriteit voor het leren van een van de buurtalen (inclusief euregionale stages), euregionale studie- en beroepskeuzevoorlichting enz moeten gestimuleerd worden. Grensoverschrijdend onderwijs speelt zich vooral af, en is vooral succesvol aan universiteiten en hogescholen. We moeten de middelbaar- en lager opgeleiden niet vergeten! Ook zij hebben veel te winnen bij grensoverschrijdend onderwijs (m.n Duitse taal) en stages. In het kader van het Interregproject EUR.Friends werd in mei 2019 slechts aan één Nederlands Limburgse trainee het europass certificaat uitgereikt¹⁹. Het lukt ons perfect om in Limburg 7.000 Duitse studenten in de Engelse taal hoog op te leiden, doch niet om onze eigen studenten in MBO en HBO Duits of Frans te onderwijzen en/of hun in de euregio stage te laten lopen.

In de MHAL agenda wordt voorgesteld *'om actieve verbindingen leggen met de campus-communities in de Euregio'*. Wij vinden deze aanpak nogal exclusief voor hoger opgeleiden! Er is nog meer behoefte

¹⁶ <https://www.nrc.nl/nieuws/2019/08/08/verplicht-duits-en-frans-is-goed-voor-europa-a3969502>

¹⁷ <https://grenzhoppers.eu/>

¹⁸ www.euregio.eu/nl/persberichten/kleinproject-%E2%80%9CKen-je-bureau%E2%80%9D

¹⁹ www.interregemr.eu/news/eurfriends-ceremony-en, www.interregemr.eu/projecten/eur-friends

aan het leggen van actieve verbindingen tussen bestaande maatschappelijke organisaties in de euregio's. Organiseer bijvoorbeeld twee maal per jaar een euregionale bijeenkomst (netwerkvorming) voor maatschappelijke organisaties. Bijvoorbeeld voor scholen (Hasselt), sociale partners (Eupen), media (Aken), vrouwenorganisaties (Maastricht), sportorganisaties (Sittard-Geleen), raadsleden (Heerlen), voor grenswerkers (Eupen) enz. Er valt over de grens veel te leren, bijvoorbeeld het idee van een burgerbegroting (Antwerpen) en burgerparticipatie (Eupen Ostbelgien)²⁰.

De eurregionale mindset kan o.a. verstrekt worden door bijvoorbeeld een Euregiosongfestival voor kinderen/jongeren en een jaarlijkse euregionale studie- en beroepskeuzemarkt in de Limburghallen in Hasselt, Eurogress in Aken, de Rodahal Kerkrade of in het MECC Maastricht te organiseren. Verder zouden de burgerverenigingen als 'Vrouwen in de Euregio', ANV-Limburg, DNG Aachen. Eurode 2000⁺ e.a. gestimuleerd kunnen worden om in Parkstad bijeenkomsten te organiseren.

Stichting Geen Grens pleit ook om de territoriale werkingssfeer van de Familienkarte (gezinskaart) van de Städteregion Aachen uit te breiden. In Vaals is dit gelukt²¹. Simpelveld en Landgraaf willen ook. Deze gezinskaarten symboliseren het Euregionaal burgerschap en zijn van iconische waarde.

Institutionele samenwerking

De dienstverlening ten behoeve van euregionale burgers en bedrijven, die grensoverschrijdend willen gaan wonen, werken en ondernemen is gewaarborgd, door de spreekuren en activiteiten van de zeer goed functionerende grensinformatiepunten. Als het gaat om onderzoek van grensproblemen speelt ITEM (UM) een belangrijke rol. De Universiteiten van Maastricht en Hasselt werken samen als het gaat om grensoverschrijdende vraagstukken. In Maastricht zijn verder actief EU-Direct (Centre Ceramique), Bureau Europa en Werkplaats Europa. In Parkstad bestaat Eurode EBC. Naar de opvatting van Stichting Geen grens zouden deze instellingen (nog) - ten behoeve van (Zuid) Limburg euregio - intensiever moeten samenwerken. Daarbij moet aangesloten worden bij de ideeën inzake een euregionaal ontmoetingscentrum zoals voorgesteld in het provinciaal collegeprogramma.

Met vriendelijke groeten,
Drs. Fernand Jadoul
Voorzitter Stichting Geen Grens

Secretariaat Geen Grens
Ger Essers
Sphinxlunet 115
6221 JK Maastricht
06 2287 1951
www.geengrens.eu

²⁰ www.limburger.nl/cnt/dmf20190125_00089851/maastrichtse-politici-krijgen-in-antwerpen-les-in-burgerbegroting, <https://decorrespondent.nl/9220/niet-alleen-verkiezingen-maar-ook-loting-zo-vernieuwen-76-000-belgen-de-democratie/921603540-d04bcec4>, <https://brf.be/regional/1278529/>,

²¹ www.vaals.nl/inwoners/gezinspas

MHAL thema's/deelprojecten

1. Cultuur: - Realisatie van effectieve euregionale cultuurcommunicatie via een gezamenlijke uitagenda; - Het verbinden van kunstvakonderwijs met het euregionale cultuurveld.
2. Duurzaamheid: - Kennisdeling, netwerkopbouw en de ambitie om te komen tot een euregionale energiestrategie, met koppeling naar armoede & werkgelegenheid.
3. Economie (arbeidsmarkt): Ontwikkelen van een roadmap voor het project YouRegion door bijvoorbeeld euregionale welkomst-evenementen (12x per jaar), het leggen van actieve verbindingen met de campus-communities in de Euregio, cultural-awareness trainingen en taalcursussen voor grenswerkers en hun werkomgeving. Committeren aan een gezamenlijke euregionale agenda arbeidsmarkt/economie.
4. Mobiliteit: De euregionale Pilot Mobility as a Service (MaaS) samen met de euregio tot een succes maken om zorgeloos en grenzeloos te kunnen reizen.

Regio Deal Parkstad Limburg (19.07.019)

Grensoverschrijdende samenwerking:

- Een verbeterde werking van het grensoverschrijdende arbeidsmarkt- en onderwijssysteem in Parkstad-Limburg - Städteregion Aachen door middel van gerichte investeringen in taalvaardigheid en uitwisseling van mensen en informatie.
- Bijdragen aan 'einen gemeinsamen Wirtschaftsraum' door het stimuleren van de grensoverschrijdende samenwerking tussen met name kennisinstellingen en bedrijven en door het creëren van mobiliteitsoplossingen.
- Grensoverschrijdend versterkte en versnelde ontwikkelingen binnen het thema digitalisering.
- Een versterkte euregionale mindset bij burgers en bedrijven door middel van het organiseren en ondersteunen van laagdrempelige, grensoverschrijdende events.

Het uitvoeringsprogramma zal langs vier lijnen worden ontwikkeld:

- In aansluiting op de prioriteiten die zijn opgenomen in de Grenslandagenda 2019 Nederland - Nordrhein-Westfalen wordt ingezet op het doorontwikkelen van het functioneren van grensoverschrijdende arbeidsmarkt & onderwijs; onder andere via het nog beter benutten van samenwerking tussen het Grensinfopunt Aken-Eurode (GIP) en het Servicepunt Grensoverschrijdende Arbeidsbemiddeling Kerkrade (SGA), het slechten van belemmerende taalbarrières door middel van het aanbieden van extra Duitse taallessen alsmede via het verhogen van het aantal grensoverschrijdende stages, onderwijsmodules en afstudeerprojecten, zowel op VO-, MBO- en HBO-niveau.

Concreet 1e project: tijdens de Scholierenconferentie in Heerlen aangekondigd project Euregionale Samenwerking van het Bernardinuscollege (nog op te werken en te verbreden naar andere scholen).

- Het tot stand brengen van economische samenwerking tussen kennisinstellingen en bedrijven, bijvoorbeeld met betrekking tot mogelijkheden rondom duurzame energietransitie (o.a. aansluiting vinden bij het structuurversterkingsprogramma Rheinisches Revier rondom de afbouw van de bruinkoolwinning) en het realiseren of verbeteren van grensoverschrijdende mobiliteitsoplossingen, onder andere voor het versterken van de verbinding tussen Heerlen en Aken.

Concreet 1e project: het ontwikkelen en realiseren van een e-bike sharing system voor de regio Parkstad Limburg, waarbij een eerste aanzet en inventarisatie is gedaan vanuit twee Interreg

projecten. Daarbij zal als logische volgende stap worden aangesloten bij het Akense e-bike sharing system.

- Benutten van grensoverschrijdende samenwerkingsopties op het thema digitalisering/smart services en gerelateerde toepassingsgebieden als e-mobility, ehealth en e-government. Daarnaast aansluiten bij het initiatief van de RWTH om een ruimtelijk-economische ontwikkelingsvisie voor de grensregio te ontwikkelen waarbinnen de regio Parkstad Limburg als perspectief-gebied in het kader van de NOVI kan fungeren.
Concreet 1e project: opzetten van een e-health project tussen gezondheidsinstellingen en kennisinstellingen aan beide zijden van de grens.
- Versterking van de euregionale identificatie van burgers en bedrijven via het organiseren/ondersteunen van grensoverschrijdende sensibiliseringsacties, uitwisselingsacties en manifestaties.
Concreet 1e project: invoeren van een grensoverschrijdend opleidingscurriculum voor met name startende ambtenaren binnen de grote overheden in de grensregio waarin o.a. is opgenomen “vereisten voor grensoverschrijdende overheid” en “sociaalpolitieke ontwikkelingen” om bewustwording van de behoeften in de grensregio te stimuleren en onzekerheden voor buitenlandse systemen over de grens te verminderen.
- De aanpak wordt voorts ondersteund door strategisch samen te werken met het Rijk en de Provincie Limburg om eventuele knelpunten in wet- en regelgeving waar en indien mogelijk op te lossen en/of ruimte voor experimenten te benutten. Daarbij wordt aangesloten bij de prioriteiten uit de Grenslandagenda en rijksbrede initiatieven in het kader van de afspraken uit de Regeringsverklaring tussen Nederland en Noordrijn Westfalen, die direct of indirect kunnen bijdragen aan het realiseren van de doelen.